

Måndagen den 31 Januari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 24 Januari och protokollsutdrag för den 29 i samma månad.

§ 2.

Förekommo till behandling de å Kammarens bord hvilande motioner och skedde början med Herr A. Hedins motion, N:o 137, angående underdånig anhållan hos Kongl. Maj:t om revision af nu gällande strafflag, i syfte af straffens nedsättning och strafflatitudens minskning.

Härvid yttrade:

Herr Hedin: Herr Talman! Mine Herrar! Jag har anhållit om ordet för att, då min motion är helt kort affattad och jag i Lördagens plenum endast med ett par ord angaf dess syfte, nu få närmare framställa skälen för densamma.

Jag har i min motion fäst uppmärksamheten derpå att, redan när förslaget till nu gällande strafflag hos Rikets Ständer debatterades, många röster höjdes för en nedsättning af de alltför höga straffbeloppen samt inskränkning af den alltför vidsträckta latituden, men att man, då Lag-Utskottet icke obetydligt hade nedsatt de af Kongl. Maj:t föreslagna straffbestämmelserna, icke ville gå längre, för att icke äfventyra lagens stadfästelse af Kongl. Maj:t.

Jag har vidare påpekat, att Justitie-statsministern i sitt anförande i Första Kammarens plenum den 26 dennes medgifvit, att straffbestämmelserna äro för höga, samt att Hans Excellens endast synes vänta, att det allmänna rättsmedvetandet skall oförtydbart gifva sig tillkänna i detta hänseende.

Häraf har jag dragit den slutsatsen, att om Riksdagen gifve tillkänna sin åsigt om önskvärdheten af strafflagens revision, vår nuvarande Regering, som i allmänhet synes hafva fixerat sin konstitutionela uppgift så, att hon snarare vill bringa till verkställighet Representationens önskingar än sjelf taga första steget, ej skulle tveka att främja ifrågavarande reform; och från denna betraktelse var steget icke långt till beslutet att väcka en sådan motion, som den jag i Lördags hade äran afgifva.

Jag ber nu att till bemötande på förhand få upptaga de hufvudsakligaste invändningar, som sannolikt skola göras gällande emot denna

min motion, såsom mot hvarje dylik. Först och främst skall man antagligen invända, att vår nu gällande strafflag är för ung, för ny, för att ännu böra ändras. Denna anmärkning delar sig i tvänne, dels den att man ännu saknar behörig erfarenhet af denna lags verkningar, dels ock att täta lagändringar i allmänhet icke äro nyttiga. I förbigående vill jag anmärka, att det synes mig nog starkt, att en lag på grund af sin ungdom skall upphöjas till ett slags heligt och okränkbart majestät, hvars alla fel och brister "vare mot allt åtal fredade"; dessutom är det något svårt att rätt uppskatta halten af detta konservativa argument, så länge man icke benäget satts i kännedom om längden af den preskriptionstid, under hvilken en "ny" lag skall skyddas mot ändringsförsök. Men vidare vill jag påminna om att detta tal om strafflagens ungdom, hvilket man i tid och otid fick höra när dödsstraffets upphäfvande för ett par år sedan diskuterades, egentligen icke är alldeles korrekt. Endast i rent formel mening kan man datera den nya strafflagen från den 16 Februari 1864; de långvariga *förarbetena* för densamma räknade då mer än femtioåriga anor. Första impulsen gafs nemligen redan af 1809 års riksdag, hvarefter år 1811 Lagkomitéen trädde i verksamhet; och redan två år derefter låg på komitéens bord ett af en ledamot uppgjort fullständigt förslag till nya missgernings- och straffbalkar. Jag vill icke här, äfven om jag det förmådde, följa detta långvariga förarbete steg för steg under en halfhundraårig historia; men hvad jag ville särskildt betona är, att dessa förarbeten ingalunda ända intill 1864 stadnat blott inom diskussionernas och komité-utlåtandenas teoretiska område, utan till väsentlig del framträdde i förordningar, som redan före 1864 betydligt ombildat Sverges kriminela lagskipning. Det sagda visar nu å ena sidan, att den nya strafflagen i själva verket icke är så ny, och innebär å andra sidan en förklaring hvarföre 1864 års strafflag, redan i det ögonblick då den framträdde, stod något under den ståndpunkt, som folkets odling och rättsmedvetande hade uppnått.

Till detta allmänna svar å den anförda hufvudinvändningen vill jag bifoga några erinringar vid de speciellare uttrycken af densamma. Hvad då först den bristande erfarenheten angår, så får jag anmärka, att vi sett det nya systemet tillämpas ända sedan år 1855, då förordningen om ansvar för stöld och snatteri samt rån, med dess lika stränga straff och lika vidsträckta strafflatituder, utkom; och då tjufnadsbrotten äro de talrikast förekommande af de med straffarbete belagda, så är det tydligt att icke oväsentlig erfarenhet måste hafva kunnat hemtas från den dessa brott berörande lagskipningen. Vidare vill jag erinra om, att den så gerna åberopade erfarenheten synes något dyrköpt, om dess vinnande gäller ingenting mindre än en fortfarande kränkning af rättvisans fordringar. Eller måste man icke medgifva, att de allt för hårdt straffades lidanden starkt tynga på samhället? Och om man hade måst afbida erfarenhetens vittnesbörd, hvart skulle då de aldri viktigaste reformer, särskildt kriminalrättsreformer, som utmärkt de sednaste decennierna, tagit vägen?

Hvad vidare beträffar den invändningen, att täta lagrubbingar böra undvikas, så — om det tillåtes en icke juridiskt bildad att uttala sitt omdöme derom — torde denna sats ega sin fulla tillämplighet i fråga om civilrättsliga förhållanden; och den skulle hafva det äfven här, om det vore fråga om att rubba sjelfva grunden, hvarpå systemet är bygd,

ty det är otvifvelaktigt, att man icke utan att skada aktningen för lagen kan kasta sig fram och tillbaka mellan olika principer. Men här vore ju endast fråga om en humanare tillämpning af en redan antagen grundsats och om ett fortgående i en af allmänna rättsmedvetandets längesedan med bifall omfattad riktning.

Betraktar man, för det andra, latitudsystemet, så synes det mig först ligga i öppen dag, att de ofantliga latituderna, åtminstone när lagens svärd icke föres af äldre, erfarna och vid en redan utbildad praxis vana händer, svårligen kunna undgå att medföra en godtycklighet i tillämpningen, som måste ofördelaktigt återverka på den allmänna föreställningen om och värduaden för lagen. När — såsom ej så alldeles sällan händer — den allmänna rättskänslan gripes af förundran och oro vid åsynen af alltför olika domar i en och samma sak vid olika instanser eller i lika saker vid en och samma domstol, så torde skälet till en sådan rättsskipningens sjelfmotsägelse icke alltid vara att söka i tillämpning af oriktigt lagrum, utan väl stundom i det svåra och därför så lätt förfelade valet emellan en orimligt stor latituds många möjligheter. För det andra har den öfverdrifna utsträckningen af latitudsystemet medfört ett försök att regelbinda detsamma, men detta försök har — åtminstone i en af straffmediums-teorierna — ledt till ett korrektiv, som är så långt ifrån att utgöra korrektiv, att det snarare är egnadt att förstöra jemväl hvad som är godt i systemet, när det behörigen begränsas. Latitudsystemet skulle — föreställer jag mig — ega ett syfte, i viss mån analogt med benådningsrätten; emedan en abstrakt rättsregel icke kan räcka till för en hel mångfald af fall och modifikationer, har man velat liksom komplettera den döda lagbokstafvens ofullständighet genom lagtillämparnes levande omdöme, genom domarens personliga samvete, så att ej högsta rätt må blifva högsta orätt; och i så fall innebär latitudsystemet onekligen en lyckligt funnen och vacker tanke, om det rätt begränsas. Men nu kommer, såsom följd af latitudens orimliga utsträckning, en straffmediums-teori, som vill förvandla lagtillämpningen till ett räkneproblem, eller en slags mekanisk operation i stället för en dom, i hvilken juristens skarpsinne och människans hjerta sanverkat till att finna det billiga och rätta. För öfrigt är det svårt, om icke omöjligt att vinna en rätt erfarenhet om latitudsystemet, ty dertill skulle fordras att granska hvart enda domstolsutslag. Men att det nu tillämpas olika, kan man finna af det faktum, att två skolor kämpa emot hvarandra härutinnan, af hvilka den ena vill för vissa brott fästa straffet vid midten af straffskalan, den andra åter för samma brott gå så mycket som möjligt ned mot det af lagen bestämda minimum. Om nu denna tvist icke stadnar inom diskussionens område, utan går ned till den praktiska lagskipningen, hvad vill det då säga annat, än att rättvisan måste synas vara nyckfullt vexlande och godtycklig?

Herr Bergström: Med stort nöje har jag lyssnat till det föredrag, hvarmed motionären velat förorda sin motion. Detta föredrag innefattar en tillräcklig apologi för att just han väckt förevarande fråga och föranleder att anse såsom opåkallad hans vid motionens afgifvande framställda blygsamma bön om ursäkt, för det han, som ända till slutet af motionstiden iakttagit en afvaktande ställning, först när det visade sig

att ingen sakkunnig frankommit med motion i samma riktning, då afgifvit sin. Man har dock sedan för sitt syftemål vunnit ett utmärkt stöd derutinnan, att en sakkunnig person, borgmästaren Wennérus, samma dag vid eftermiddagssammanträdet väckt ett förslag i samma syftning som motionärens. Det kan icke falla mig in att påstå, det tidens lagstiftande vishet kulminerat i 1864 års strafflag; tvärtom är jag villig medgifva, att den såsom allt människoverk i denna ändlighetens och ofullkomlighetens värld lider af fel och brister, hvilka vid densammas fortsatta tillämpning skola allt mera träda i dagen och omsider genom lagstiftningens mellankomst blifva rättade och afhjelpna. Men den är dock frukten af mera än ett halft sekels lagstiftningsarbete och utgör afslutningen af en betydelsefull kulturperiod. Inom denna period falla till större delen alla de skarp-sinniga och viktiga undersökningar om straffrättens grund samt straffets ändamål och väsende, hvilka i så hög grad bidragit till strafflagstiftningens tidsenliga utveckling. Denna period har i allmänhet brutit med systemet af absolut bestämda strafflagar, deribland det ovilkorliga dödsstraffet; den har afskaffat det kvalificerade dödsstraffet; den har afskaffat de affliktiva kroppsstraffen, den har afskaffat dessa handlingar af kyrkotukt, hvilka urartat till afskyvärda skamstraff, den har slutligen afskaffat ärestreffen.

För min del vågar jag påstå, att den allmänna meningen icke mognat till en på verkliga grunder hvilande öfvertygelse, att denna strafflag är för sträng i sina bestämmelser, än mindre att latitudsystemet deri är för långt utsträckt. Vål har det blifvit nästan en jargon, att obestämda strafflagar äro en den nyare tidens uppfinning, och att de vidare äro en uppfinning af domaremakten för att höja sitt inflytande och stärka sin makt. Detta är dock ett stort misstag, ty i sjelfva verket återfinnas de redan i 1734 års lag, der de till och med förekomma i en form, som för den nu gällande lagen är främmande, nemligen såsom absolut obestämda strafflagar; så heter det t. ex. i 1734 års lag på särskilda ställen: — — — "*Plikte efter som hans brott prövas vara*"; "*straffes som saken och omständigheterna äro*"; "*straffes*" eller "*plikte efter omständigheterna*"; "*pröfve domaren uppsätet och omständigheterna och lämpe straffet derefter*" o. s. v. Deremot har strafflagen valt den form för obestämda strafflagar, som otvifvelaktigt är den riktigaste, nemligen att för hvarje brott angifva ett maximum och minimum af straff; och sådana lagar kunna lika gerna kallas relativt bestämda som relativt obestämda.

Det är en lika ovilkorlig fordran af rättvisan, att straffet skall följa på brottet, som att straffet skall vara afpassadt och svarande emot brottet; men det är säkerligen endast genom användningen af relativt obestämda strafflagar eller det så kallade latitudsystemet, och det någorlunda rymligt, som ofvan uppställda fordran kan tillfredsställas. Inom den mänskliga frihetens värld förekomma nemligen brott och öfverträdelser med så många skifningar, att lagen bör lemna utrymme åt domaren att pröfva straffet efter hvarje brotts art och dess särskilda omständigheter i öfrigt. Derigenom förlänas icke större makt åt domaren; man ställer endast högre fordringar å hans insigter och förmåga.

Om man jemför vår nu gällande strafflag med en annan af sednare datum, nemligen den Danska af år 1866, hvilken är den mogna frukten af ett energiskt och insigtsfullt lagstiftningsarbete, så skall man finna, att

strafflatituden är icke trängre inom denna än inom vår, utan tvärtom ofta ganska mycket vidsträcktare. Exempelvis skall jag anföra båda dessa strafflagars bestämmelser om misshandel eller, för att icke vara tröttande, en och annan bestämmelse om sådan misshandel, hvarigenom mord och dråp föröfvas. Visserligen lemna vår strafflag domaren en friare pröfning vid bestraffning af mord, d. v. s. den handling, hvarigenom någon, i uppsåt att döda, med berådt mod beröfvar annan lifvet, än förhållandet är i Danska strafflagen. Denna seduare belägger nemligen ett sådant brott med ovilkorligt dödsstraff, då deremot vår lag bjuder, att den, som föröfvat mord, skall mista lif sitt eller dömas till straffarbete på lifstid. I denna del, derom är jag lifligt öfvertygad, torde dock motionären tillerkänna vår lag företräde framför den Danska.

Men låtom oss gå vidare i jembforelsen! Vi finna då, att ett dråp, begånget med uppsåt att döda, men utan öfverläggning, d. v. s. berådt mod, straffas i Danska lagen under skärpande omständigheter med döden och eljest med tukthusarbete från och med åtta år till och med på lifstid, hvilket straff under angifna förhållanden kan nedsättas till två års förbättringsarbete eller under särdeles förmildrande omständigheter till fängelse; dock icke under ett år. Vår lag har här en mycket inskränktare latitud, från straffarbete i sex år till straffarbete på lifstid. Jag kunde vara mycket vidlyftigare med uppräknandet af exempel och anställande af jembforelser, men det anförda torde vara tillräckligt för att visa, att äfven en yngre strafflag än vår och som ingalunda anses dålig, snarare god, har en temligen betydligare strafflatitud än vår.

I en församling, som räknar så många fäder och makar, behöver jag blott antyda, att fall kunna förekomma, då kanske en och annan af dem lätteligen skulle kunna göra sig förfallen till ett mandråp; och jag frågar i allmänhet, om man då icke heldre skulle önska att se tillämpade lagbestämmelser, mera öfverensstämmande med nu åberopade Danska än med gällande Svenska. För min del tror jag, att den Danska lagen i detta fall är vida bättre än den Svenska, enär den lemna större utrymme åt domaren att pröfva efter omständigheterna.

Hvad angår det sätt, hvarpå strafflagen blifvit hittills tillämpad; så ligger det i sakens natur, att en dylik lag förete större svårigheter i detta afseende än en strafflag, hvarest endast eller i öfvervägande mängd förekomma absolut bestämda straff. Men denna omständighet bör icke föranleda till förkastelse af de i lagen tillämpade grundsatser. Endast om det kan visas, att lagens bestämmelser äro sådana, att de icke *kunna* af domaren rätt tillämpas, endast då bör lagen ändras. Ingen torde dock kunna åstadkomma en sådan bevisning. Lagen kan i allmänhet ganska väl tillämpas, när domaren besitter tillräcklig jurisprudence och fullständig insigt i lagen.

Sakna lagtillämparne i allmänhet denna nödvändiga förutsättning för en rätt utöfning af sitt viktiga kall; må det då blifva vår uppgift, icke att ändra en lag, hvori man icke förmår uppvisa större fel, utan tvinga yrkesmännen att förskaffa sig erforderliga insigter.

Jag tror vidare, att när man dömer i denna fråga, man måhända icke har förskaffat sig tillräckliga materialier för att fälla en rätt dom. Det är alldeles icke nog att genomläsa åtskilliga utslag och der se hvar till hvar och en tillalad blifvit dömd, utan det är nödvändigt att äfven

genomläsa alla ransakningsprotokollen i saken. Skedde detta, så skulle mången, som nu klagat öfver felaktigheter och olikheter i strafflagens tillämpning, finna att i protokollet finnas grunder, som göra de olika straffdomarne fullkomligt berättigade.

Hvad jag nu yttrat innebär ingalunda ett bestämt förklarande på förhand, att jag för min del kommer att motsätta mig förevarande motion; tvärtom skall jag, i fall jag i Lag-Utskottet kommer att deltaga i dess behandling, åt densamma egna en samvetsgrann granskning, och jag vågar säga, att sammalunda skola alla ledamöterna af Lag-Utskottet göra. Vi skola äfven söka att från vederbörlig ort skaffa alla nödiga upplysningar i frågan, ty den enskilde representanten, han må vara hur kunnig som helst i ämnet, har dock icke och kan dock icke hafva den öfersigt af strafflagens verkningar, hvilken endast står högre myndigheter till buds.

Vidare anfördes ej. Motionen jemte dessa yttranden skulle öfverlemnas till Lag-Utskottet.

Herr *Vult von Steijerns* motion, N:o 138, hänvisades till Stats-Utskottet och Herr *Sven Nilssons* i Efveröd motion, N:o 139, till Lag-Utskottet.

Rörande Friherre *Tamms* motion, N:o 140, om underdånig framställning till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning, huruvida Upsala och Stockholms län lämpligen må kunna förenas till ett landshöfdingedöme och Södertörn öfverflyttas till Nyköpings län, anförde

Friherre Åkerhjelm: Då den motion, som föreligger, icke äsyftar något mindre än en sönderdelning af Stockholms län, hvilket åter skulle hafva till följd hela detta läns försvinnande och uppgående i de nästgränsande länen, torde det icke förefalla underligt, att en representant från detta län önskar låta några ord åtfölja motionen vid den remiss till tillfälligt Utskott, som jag antager att Kammaren lär besluta. Ehuru motionären icke begärt något annat, än att Riksdagen för sin del skulle ingå till Regeringen med en underdånig skrifvelse om en utredning af lämpligheten af Stockholms läns indragning och fördelning på Upsala och Nyköpings län, torde det dock vara skäl att tillse, huruvida det kan vara lämpligt att med en dylik undersökning besvara Regeringen, som jag förmodar vara upptagen af många andra viktigare bestyr och ärenden.

Sådana förberedande mått och steg för ändamålets vinnande torde lämpligast böra hänskjutas till Stockholms och Upsala läns landsting. Så framt nemligen bland befolkningen inom dessa län någon bestämd opinion förefinnes för lämpligheten af denna annexion, och förslaget sålunda vinner anklång, vore det ju icke omöjligt att samtidigt väcka motion derom i de båda landstingen och på detta sätt få frågan diskuterad och bedömd. Detta vore obestriddigen rätta vägen för denna frågas behandling, hvarföre jag och helst önskat, att den förevarande motionen för närvarande icke varit på Kammarens bord hvilande.

Motionären har ifrågasatt, dels att norra delen af Stockholms län skulle förenas med Upsala län, hvarigenom otvifvelaktigt en mängd svårigheter skulle uppstå i anseende till de stora afstånden till Upsala och

enär nästan all vår handels- och affärsrörelse vänder sig till Stockholm; dels ock att Södertörn skulle förläggas till Nyköpings län, samt slutligen att vissa delar af de hufvudstaden omgivande härad och skeppslag skulle komma att lyda under Stockholms öfverståthållareskap. Jag känner visserligen ej närmare förhållandena inom Södertörn, men jag tror dock att befolkningen der, likasom inom de delar af länet dem jag mera känner, skulle blifva föga nöjd, om den ej längre finge tillhöra samma landsting, samt att den följaktligen äfven skulle vara föga belåten med den representant, som icke emot en sådan åtgärds vidtagande uppträdde på det bestämdaste. Hvad angår de kommuner, som skulle med Stockholms stad förenas, antager jag att de äro motionären föga tacksamma för ett sådant förslag; icke derföre att jag ej vet uppskatta Stockholms stads förvaltning, utan emedan jag tror, att landskommunerna skulle få svårt att härstädes bland stadsfullmäktige göra sin röst och sitt intresse gällande, ja emedan de svårligen skulle kunna undgå att deltaga i de dryga kommunalutskyl-der som på debetsedlarne i Stockholm förekomma.

Hvad slutligen angår de besparingar som motionären med sitt förslag äsyftat, så anser jag äfven dem vara ganska tvifvelaktiga; såvida jag icke helt och hållet misstager mig, äro alla landshöfdinge-embetets tjänstemän berättigade att, om deras tjänster upphöra, för sin öfriga lifstid uppföras på indragningsstat. De förökade göromålen i Upsala skulle dessutom, såsom motionären ock erkänner, medföra behofvet af ytterligare tjänstemannabiträden, hvaraf allt följer, att statsutgifterna, långt ifrån att förminsas, tvärtom till ej obetydlig del komme att ökas.

Utän att vidare vilja upptaga Kammarens tid, ber jag blott att, såsom representant från den domsaga som ligger närmast norr om Stockholm, få hafva uttalat min bestämda protest mot den med motionen äsyftade förändringen.

Herr Staaff: Jag ber endast få bifoga några ord till det Utskott, som kommer att handlägga denna fråga.

Utän att ingå i någon närmare granskning af motionärens förslag eller dess möjliga ändamålsenlighet i en framtid, vill jag blott fästa uppmärksamheten dervid, att några partiela förändringar af länen för närvarande icke äro lämpliga, ty ehuru klagomål öfver länsindelningen på flera ställen förefinnas, bör man dock gifva sig till tåls, till dess inom en snar framtid förslag till omreglering af de norra länen torde framläggas, hvaregenom exempelvis Herjeådalen och Helsingland skulle förenas till ett höfdingedöme, likaså Jemtland och Medelpad o. s. v. Först i sammanhang med denna större länsreglering anser jag man borde taga i betraktande äfven frågan om fördelningen af det mellersta Sveriges län, hvadan jag för min del kommer att afstyrka hvarje partiel förändring af länsindelningen och således äfven den nu föreslagna.

Herr Borg: Jag instämmer hufvudsakligen i den förste talarens yttrande samt tror, att den landsdel, hvarom fråga är, skulle komma att känna sig särdeles vanlottad och missbelåten om motionen bifölles. Stockholms län har nemligen så mycket gemensamt, att det blefve stor svårighet att skilja dess olika delar från hvarandra, och om äfven i allmänhet

en omreglering af detta län, som på kartan utvisar en ganska oregelbunden figur, må anses önskvärd, torde dock en sådan böra ske på annat sätt än att, såsom nu föreslås, låta hela länet försvinna och uppgå i de nästgränsande höfdingedömena. Det är mot en sådan åtgärd jag ber att få nedlägga min allvarliga protest, och förenar jag mig i öfrigt i de af Friherre Akerhjelm uttalade åsikter.

Friherre Bonde: Den siste talaren har redan afgifvit sin protest mot förslaget att Södertörn skulle frånryckas Stockholms län för att öfvergå till Nyköpings. Man behöfver blott se på kartan för att finna huru orimligt det vore att sålunda stycka Stockholms län. Vi hafva nemligen här straxt invid Stockholm tvänne härad, Sotholms och Svartlösa, hvilka vidtagna vid Liljeholmen. Skulle nu dessa öfverflyttas till Nyköpings län, blefve följden att deras befolkning för att söka rättvisa finge resa 10 å 12 mil till residensstaden, under det att för närvarande, såsom vi veta, allmogen i dessa härad två gånger i veckan färdas till den närbelägna hufvudstaden, hvarest den vid landshöfdinge-embetet och landskansliet är i tillfälle att bevaka sin rätt. Jag är för öfrigt förvissad derom, att det Utskott, som kommer att granska denna motion, skall finna förslaget orimligt och afstyrka bifall till detsamma, hvadan jag ock hoppas att, när motionen sålunda återkommer till Kamrarnes slutliga behandling, vi i lugn skola kunna begrafva densamma, likasom äfven andra lika välvilliga men opraktiska förslag.

Öfverläggningen var slutad. Motionen hänvisades till Tillfälligt Utskott, dit de afgifna yttrandena äfven skulle åtfölja.

Friherre *Tanms* motion, N:o 141, Herr *Altins* motion, N:o 142, och Herr *Lars Perssons* motion, N:o 143, blefvo till Stats-Utskottet hänvisade;

Herr *Fredrik Petterssons* motioner hänvisades: N:o 144 till Stats-Utskottet, N:o 145 till ett Tillfälligt Utskott, N:o 146 till Stats-Utskottet och N:o 147 till Lag-Utskottet;

Vidare hänvisades motioner af

Herr *Joh. Bergström*, N:o 148, till Stats-Utskottet;

Herr *Jöns Olsson*, N:o 149, till Stats-Utskottet och N:o 150 till Lag-Utskottet;

Herr *Hans Larsson*, N:o 151 och 152, till Banko-Utskottet;

Herr *Magnus Jonsson*, N:o 153, till Lag-Utskottet och N:o 154 till Konstitutions-Utskottet;

Herr *Ola Nilsson*, N:o 155, till Lag-Utskottet och N:o 156 till ett Tillfälligt Utskott;

Herr *Anders Andersson* i Nyckelby, N:o 157, till Lag-Utskottet och N:o 158 till Banko-Utskottet;

Herr *B. Bengtsson*, N:o 159, till Tillfälligt Utskott och N:o 160 och 161 till Lag-Utskottet;

Herr *Johan Jönsson*, N:o 162, till Bevillnings-Utskottet;

Herr *P. M. Gunnarsson*, N:o 163, till Konstitutions-Utskottet;

Herr *G. Hæggström*, N:o 164, till Banko-Utskottet;

Herr *O. Larsson* från Örebro län, N:o 165, och Herr *Wahlberg*, N:o 166, till Lag-Utskottet;

Herr *P. Staaff*, N:o 167, till Bevillings-Utskottet, N:o 168 till Lag-Utskottet och N:o 169 till Tillfälligt Utskott;

Rörande Herr *Staaffs* motion, N:o 170, om ändring af 27 § i Kongl. Maj:ts Ordningsstadga för rikets städer, yttrade:

Herr *Dufva*: Om en ledamot af Kammaren vid sammanträdets början ansåg sig böra ingå i försvar för förslaget till ändring i en lag af så kort tillvaro som strafflagen, så torde måhända ett dylikt försvar vara ännu mer behöfligt, när, såsom nu, frågan angår förändring af en författning, ordningsstadgan för rikets städer, hvilken först i morgon varit gällande ett år och en månad. Men sådana förhållanden kunna vid tillämpning af författningar visa sig, att äfven vid författningar, som kort tid varit tillämpade, det kan vara af vigt att tillse, att de ej gifva anledning till åtskilliga missbruk. Det har nemligen i förevarande fall under den korta tid den föreskrift i ordningsstadgan, hvori motionären föreslår förändring, varit tillämpad, visat sig att, på grund af densamma, en följd af åtgärder kunnat vidtagas mot industriidkare, så att verkan deraf varit, att deras yrkesidkande blifvit försvåradt eller hindradt, i synnerhet med det föreläggande af vite på 250 och 500 R:dr, hvilket de varit nödsakade att underkasta sig, enär de icke kunnat göra annat än klaga och under tiden varit hindrade i eller helt och hållet afstängda från utöfvandet af sitt yrke. Det kan möjligen anses betänkligt att om dylika af myndigheter vidtagna åtgärder uttala den mening, att de innefatta missbruk, som böra leda tankarne på ändring i det stadgande, som gjort åtgärderna möjliga, men då det visat sig, att i de fall, jag åsyftar, de meddelade besluten, i den mån de hunnit öfverklagas och af annan myndighet prövas, blifvit det ena efter det andra ogillade, så torde det icke heller vara obefogadt att uttala den mening, att de aldrig bort meddelas och att det lidande de för enskilda medfört varit oförskyldt. Derföre anser jag äfven, att önskligt vore, att det Utskott, till hvilket motionen remitteras, toge under öfvervägande, huruvida icke, på det sätt motionären föreslagit, eller möjligen med någon modifikation af densamma, de hvilka drabbas af nyssnämnda åtgärder och till en tid måste underkasta sig desamma, åtminstone måtte befrias från att se sitt lidande ökad genom onödigt dröjsmål vid sakens vidare behandling, utan så hastigt som möjligt få sådana mål pröfvade. Utan att ingå i närmare granskning af motionärens förslag, har jag derföre velat uttala den mening, att äfven vid en författning, som blott under en kort tid varit tillämpad, man icke bör lemna å sido att tillse, huruvida ej förändring i densamma visat sig af behovet påkallad.

Efter detta anförande hänvisades motionen till Tillfälligt Utskott.

Herr *Ahlgren*, motion N:o 171, Herr *Palander*, N:o 172 och Herr *Dahm*, N:o 173, till Stats-Utskottet;

Herr *O. Wijk*, N:is 174 och 175, till Banko-Utskottet;

Herr *Englander*, N:o 176, till Lag-Utskottet och N:o 177 till Tillfälligt Utskott;

Herr *Peter Petersson*, N:o 178, till Bevillnings-Utskottet:

Herr *Hierta*, N:o 179, till Lag-Utskottet, N:o 180 till Bevillnings-Utskottet och N:o 181 till Lag-Utskottet;

Herr *Östman*, N:o 182, till Banko-Utskottet;

I fråga om Herr *Östmans* motion N:o 183, om nedsättning af det till Kongl. Teatern nu utgående statsanslag, yttrade:

Herr Liss Olof Larsson: Enär mina åsikter i denna fråga för Kammarens ledamöter äro noggsamt bekanta, behöfver jag endast tillkännagifva, att min afsigt varit att äfven i år väcka en motion i samma syfte som den nu föreliggande, men att jag derifrån afstod sedan jag fått höra att Herr *Östman* ämnade afgifva en sådan. Jag ber således endast att i allo få instämma med motionären samt tillönska hans förslag all möjlig framgång.

Motionen hänvisades till Stats-Utskottet.

Herr *Östman*, N:o 184, till Stats-Utskottet, och N:o 185 till Lag-Utskottet;

Herr *Per Nilsson* från Christianstads län, N:o 186, till Lag-Utskottet;

Herr *Bäckström*, N:o 187 och 188, till Stats-Utskottet;

Grefve *Sparre*, N:o 189, om indragning af Styrelsen för Statens jernvägsbyggnader samt dessa byggnadsarbetens öfverlemnande åt en särskild afdelning af Trafikstyrelsen eller åt Styrelsen för väg- och vattenbyggnader.

Herr Statsrådet Adlercreutz: Herr Talman! Mine Herrar! Den åska, som för några dagar sedan från en plats på Elfsborgsbänken mullrade öfver alla rikets styrelser, med undantag af sjelfva Riksstyrelsen, öfver hvilken ett blidt solsken föll, och måhända äfven af länsstyrelserna —, och som då mest syntes hota Jernvägstrafik-styrelsen, har nu i denna motion urladdat sig på Jernvägsbyggnads-styrelsen. Anmärkningsvärdt härvid är, till en början, att, under det styrelsens upphörande bestämdt påyrkas, finner man icke i motionen någon viss åsigt uttalad öfver huru våra jernvägsbyggnader derefter skola utföras. Motionen synes således icke egentligen vara framkallad af några klart insedda fördelar af förändringen, utan endast af förmenta olägenheter eller obehag af de nuvarande förhållandena, hvilka dock, jag ber att derpå få fästa uppmärksamheten, först tillkommit i öfverensstämmelse med Riksdagens uttalade önskan. Vore det nu sannt, hvad den ärade representanten och motionären på detta rum vid ett föregående tillfälle yttrat, att Civilministern vore en så utmärkt energisk och duglig karl, att han bland annat redan åstadkommit en half millions besparing i årliga trafik-kostnaden — ett förhållande, hvilket jag, som icke tycker om att pråla med lånta fjädrar, dock måste förklara icke vara verkligt — så vore det väl äfven billigt att mina ord skulle något gälla i fråga om sättet för jernvägsbyggnadernas utförande, hvilket lika väl tillhör min förvaltning som jernvägstrafiken; och särskildt skulle man väl af motionären, som uttalat ett sådant omdöme, hafva kunnat vänta att han långt förut meddelat mig sina åsikter,

för att derom med mig rådgöra. Men det vissa är, att jag i sådan händelse på det bestämdaste skulle hafva afstyrkt åtminstone det första af hans i motionen framställda alternativ, äfvensom jag lika bestämdt afstyrkt den af motionären förut framlagda planen om våra jernvägars upplåtande på arrende.

Motionären framkastar tre olika sätt för våra jernvägsbyggnaders verkställande, nemligen:

1:o. Deras upplåtande på entreprenad;

2:o. Byggnadernas utförande af Jernvägstrafikstyrelsen, i fall den förblifver i dess nuvarande skick, och:

3:o. Deras öfverlemnande åt Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Hvad det första alternativet beträffar, mot hvilket jag redan förut uttalat mig, så ber jag att det måtte tagas i öfvervägande hvilka besparingar genom en sådan åtgärd egentligen skulle kunna vinnas. Jag medger, att räkenskapsföreningen inom Byggnadsstyrelsen skulle kunna ej obetydligt förenklas; men den vidlyftighet, hvarmed bokhålleriet nu föres, är just en följd af riksdagens begäran, att räkenskaperna skulle så ordnas, att man alltid må kunna veta, hvad hvarje liten del af jernvägen kostar. I öfrigt är det ju uppenbart, att skall någon visshet finnas, att jernvägsbyggnaderna varda med vederbörlig omsorg och noggrannhet utförda, så fordras jemte den nödiga ledningen och uppsigten vid arbetet undvikligen en ständig kontroll. Hvem skall väl betala allt detta, om icke Staten, för hvars räkning arbetet verkställles? Men dertill kommer, att entreprenören äfven skall hafva en icke obetydlig förtjenst på arbetet. Och äfven om det skulle lyckas att träffa en sådan entreprenör, som icke hade lust att rikta sig på Statens bekostnad, så tvingas han dock för egen säkerhet att så laga, att entreprenadsumman blirver rundligt tilltagen. För att visa nödvändigheten häraf behöfver man blott jemföra kostnadsförslagen t. ex. för åtskilliga enskilda jernvägar med redogörelserna för hvad de i verkligheten kostat, och man skall då finna, att, om äfven slutsumman blir ungefär deusamma per mil, som varit beräknad, de särskilda posterna derinom likväl ofantligen variera, så att somliga betydligt öfverstiga den beräknade kostnaden, andra tvärtom. Vill man således vid en enskild person binda öfvertagandet af en hel jernvägs byggande, så måste man vara beredd, att summan på alla poster sättas så högt, att han ej har något att riskera. Ganska sällan ser man ock, att privata jernvägar blifvit på sådant sätt byggda, och bestämdt har detta icke varit fallet med Uddevalla- och Boråsbanorna, hvilka under motionärens ledning tillkommit. Att, på sätt motionären gjort, jemföra en jernvägs byggande med uppförandet af en vanlig byggnad, såsom uppmurandet af stationshuset här i Stockholm, håller icke streck, enär vid en sådan mera vanlig byggnad man på öret kan beräkna kostnaden för hvarje arbete på förhand. Dessutom torde det icke vara motionären obekant, att en stor del arbeten vid Statens jernvägsbyggnader äfven utföras genom beting, der sådant lämpligen kan ske.

Det andra uppgifna sättet erkänner jag hafva en viss principenlighet för sig, hvartföre jag äfven i början af min embetsutöfning hade starka funderingar att gå i den riktningen. Jag har dock sedermera kommit till den öfvertygelsen, att derigenom icke under närvarande förhållanden skulle vinnas någon fördel, men väl tvärtom. Trafikstyrelsens förvaltning om-

fattar en bruttoinkomst af mellan sex och sju millioner Riksdaler, och för jernvägars byggande äro omkring fyra millioner årligen afsedda uti Kongl. Maj:ts sednaste förslag. Man finner redan här af att jernvägsbyggnadsarbetena, om de till Trafikstyrelsen öfverflyttades, skulle komma att upptaga en alltför väsendtlig del af dess förvaltning, och man skulle då för en tid af högst åtta år, som man har närmast framför sig, belasta Trafikstyrelsen, som är en fortgående och för framtiden afsedd styrelse, med en utväxt, som för några få år skulle vara så ytterst betydlig och sedan helt och hållet försvinna. Frågan har förr varit å bane hos Riksdagen och öfverlemnades då till Kongl. Maj:ts pröfning, ehuru Riksdagen icke uttalade någon bestämd åsigt, utan endast framhöll, att då man för framtiden ville inskränka byggandet af jernvägar och dertill icke använda mer än ungefärliga nettobehållningen af Statens trafikinkomster, så borde man äfven söka inskränka kostnaderna för sjelfva styrelsen. Sedan dess hafva åsigtterna i fråga om jernvägsbyggnadernas omfattning förändrats, och det åberopade motivet derigenom bortfallit.

Hvad slutligen angår Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, så har denna visserligen äfven någon gång haft uppdrag att utföra allmänna arbeten, men egentligen har den dock till uppgift endast att uppgöra och granska arbetsplaner samt kontrollera utförandet af arbeten, som af Staten till större eller mindre del bekostas. Skulle nu jernvägsbyggnadsarbetena förläggas dit, måste denna styrelse undergå en ganska grundlig förändring, och vi hade endast vunnit att efter några års förlopp, då jernvägsbyggnaderna voro färdiga, vi der hade en styrelse som icke vidare i sitt befintliga skick behöfdes, men som måhända då icke så lätt kunde till sitt ursprungliga skick förändras. Detta vore ju ivalunda att drifva sakerna affärsmessigt, såsom motionären önskar att det måtte ske.

Grefve E. Sparre: Jag beklagar att jag ånyo måste taga Kammarens tid i anspråk, ehuru jag måste erkänna, att jag redan under den korta tiden för vår sammanvaro ofta låtit detta komma mig till last. Jag hoppas dock, att Herrarne icke misstycka, att jag nödgas bryta den föresats jag gjort, att tåga stilla någon tid, då jag funnit mig träffad af de pilar, hvilka den förste ärade talaren riktat mot mig.

Jag låter inga åskor rulla. Jag uttalar helt enkelt min öfvertygelse. Jag hyser den tanken, jag har kommit hit med den, jag har funnit den råda i hela landet och jag har hört den bekräftas af riksdagsmän, att vi måste göra högst betydliga besparingar. Jag har äfven funnit allmänna tanken bland riksdagsmännen ogilla den metod, som genom tillökning i bevillingen och förhöjning af skatterna söker bereda jernvägt i en ständigt tilltagande budget. Jag har icke kunnat tillbakahålla den tanken, att den under årtionden påkallade förändringen och reorganisationen af våra styrelseverk borde börja just med ett sådant nytt embetsverk som Jernvägsstyrelsen, der denna styrelseform ännu icke hunnit så fullständigt rotfästa sig, att pensionering af hela staten kan komma i fråga, och att isynnerhet förenkling borde ske i en styrelse, som skall sköta en affär, der, enligt min öfvertygelse, en sådan förvaltning, som i våra styrelseverk är antagen, ej passar. Skälet dertill, att jag icke kunnat återhålla denna tanke, och att jag vågat framkomma med min motion i ämnet, torde få

sökas i den ganska stora erfarenhet jag eger i afseende på jernvägsbyggnaders utförande och deras förvaltning sedan de äro färdiga.

Den värde talaren har vid ett föregående tillfälle sagt, att jag brukade framkomma med glänsande förslag, hvilka illa höllo profvet. I den ställning jag innehar till den såsom ytterst fattig ansedd ort, hvilken jag tillhör, har jag framkommit med glänsande förslag, det är sannt: om anläggning af en fyra mils jernbana från Borås till Herrljunga; af en nära nio mil lång jernväg från Herrljunga till Uddevalla; samt slutligen af en kanal åtta mil in i landet. Dessa företag hafva samtidigt utförts i en fattig ort; men jag har ej hört någon påstå, att de ej stått profvet. Detta är dock icke min förtjenst, ty de hafva tillkommit genom den enighet, hvarmed länet underkastat sig dertill erforderliga upoffringar, och den undergifvenhet, hvarmed länet burit denna börda. Jag har deri ingen annan andel än den, att jag varit den, som framkastat "de glänsande förslagen".

Under min tjuogoåriga riksdagsmannabana har jag icke framkommit med många förslag, och af de två jag framställt i afseende å trafikomkostnadernas minskning och jernvägsbyggnader i allmänhet lyckades det förra vinna icke allenast Riksdagens, men sjelfva Trafikstyrelsens uppmärksamhet. Det andra rörde planen för våra framtida jernvägsanläggningar och ledde till nedsättandet af den komité, som nu arbetar med denna fråga. Den förste värde talaren har sagt, att han icke hade förtjensten deraf, att en nedsättning i trafikkostnaden af 500,000 R:dr nu kunnat af Kongl. Maj:t föreslås. Om den värde talaren icke kan tillräkna sig förtjensten af denna nedsättning beklagar jag det, men ett faktum är dock att nedsättning blifvit föreslagen. Till 1868 års Riksdag framlade Kongl. Maj:t ett förslag till utgiftsstat för jernvägstrafiken, hvilket uppgick till 2,606,000 R:dr. Riksdagen beslöt då en skrivelse till Kongl. Maj:t af innehåll, att Riksdagen ansåg väsendtliga indragningar i anslagen till jernvägstrafiken kunna ega rum, och resultatet deraf är, att i den utgiftsstat, som nu förelägges Riksdagen, skett följande nedsättningar: för byrå-afdelningen upptogs 1868 128,000 R:dr och nu 104,000 R:dr; således en nedsättning af 24,000 R:dr, ehuru denna afdelning kunde tåla vid en ytterligare nedsättning. Det torde t. ex. vara öfverflödigt att denna afdelning har både byråchef och sekreterare m. m. För trafikafdelningen upptogs år 1868 844,000 R:dr och nu 640,000 R:dr; således en nedsättning af 204,000 R:dr. För banafdelningen upptogs år 1868 437,000 R:dr och nu 287,000 R:dr; således en nedsättning af 150,000 R:dr, och för maskinafdelningen upptogs år 1868 595,000 R:dr mot 351,000 R:dr nu; således en nedsättning af 244,000 R:dr. Således blir hela summan af den år 1870 föreslagna nedsättningen, jemförd med 1868 års förslag, 622,000 R:dr. Jag sade förra gången, då jag härom yttrade mig, blott en half million Riksdaler. Om nu 1868 års Riksdag lyssnat till Kongl. Maj:ts Proposition, hvilken var en följd af en komités förslag, och fastställt en stat på två millioner Riksdaler, männe den då handlat rätt och männe jag då icke hade skäl till de anmärkingar, som nu två år efteråt ledt till en nedsättning af 622,000 R:dr? Männe ej styrelsen slutligen skall göra mig till viljes och afpruta 376,000 R:dr? Jag finge då en million R:dr i behåll, och det är dit jag vill komma. Det har således visat sig

vara nyttigt att fästa styrelsens uppmärksamhet på nödvändigheten af besparingar, och endast derigenom kan man hoppas att komma till det mål man äsytar.

Om jag, på samma gång jag uppträder mot vedersakarne af Första Hufvudtiteln och stöter dem för hufvudet, som pruta likt och olikt, uppträder mot denna Trafikstyrelse, som har tusentals tjänstemän med familjer spridda öfver hela landet, och mot denna Byggnadsstyrelse, som räknar några och sextio tjänstemän, så insen I noggsamt, mine Herrar, att jag måste ega många motståndare, och jag känner ganska väl verkningarne deraf; men det skall ej hindra mig att fortsätta i mitt yrkande på indragningar. Man bör visserligen icke drifva sparsamheten alltför långt, men onödiga utgifter måste undvikas, och de utgifter som nu göras på jernvägarne anläggning äro lika öfverdrifna som Trafikstyrelsens utgiftsstat 1868 jemförd med den för 1871.

Man har frågat huru jernvägarne framdeles skulle komma att utföras; jag har antydt tre olika sätt; och man torde derföre utan skäl hafva förebrått mig att jag icke nämnt något i detta afseende. Hvad Byggnadsstyrelsen angår, så är det visserligen sannt att det är Riksdagen som begärt denna styrelse, men det är längesedan, då stora arbeten förestodo, och då man ännu icke hade tillräcklig erfarenhet af jernvägsbyggnader. Numera, sedan denna erfarenhet vunnits, tror jag icke att det behöfves ett styrelseverk för jernvägsbyggnaderna. Vi hafva i Sverige en viss benägenhet att för nästan allt som skall göras organisera kollegiala embetsverk, som väl ej hafva gemensam omröstning, men i öfrigt hela apparaten af ett kollegium. Låt oss t. ex. se till huru det är stäldt i Norge. Der finnes en jernvägsdirektör för jernvägarne och en kanaldirektör för kanalarbeten; vi deremot ställa till stora embetsverk, med en vidlyftig apparat, som kosta oerhördt.

Resultatet af denna byggnadsstyrelses verksamhet visar sig bland annat deri, att statsbanorna kosta oproportionerligt mera i anläggningskostnad än privatbanorna. Skilnaden utgör nemligen i medeltal 320,000 R:dr för milen. Detta är alltför mycket, helst då kostnaden alltid blifver proportionsvis större för mindre banbitar än för längre sträckor. Nu är derföre frågan om man i ett litet och fattigt land med redan nog dryga utgifter kan fortsätta med sådana kostbara anläggningar, Jag ber att i anledning häraf få nämna något om det jernvägsförslag jag vid sista Riksdagen framlade och att få förklara orsakerna till detta förslag. Då jag, på sätt jag förut nämnt, måste hafva många ovänner till följd af de många attacker jag redan gjort, och särskildt den jag nu tillåtit mig, bör jag dock, då jag nu framlägger mina skäl, hafva anspråk på att blifva trodd, och att man ej, såsom så ofta sker, frågar sig: hvad vill han? Jag har för många jern i elden för att säga annat än jag menar, och jag tackar Gud om jag hinner göra reda för hvad jag vill, icke har jag tid att tala för hvad jag icke vill. Jag var medlem af den Representation, som, i följd af jernvägsstriderna, vi sett brista i alla fogningar. Jag hängde fast vid de gamla formerna och trodde, att denna Representation skulle kunna upprätthållas, till dess en ändamålsenligare kunde åstadkommas, men jag misstog mig. Jag inträdde i den nya Representationen, och under den första treårsperioden såg jag redan samla sig alla de moln, som

nu hålla på att urladda sig. Jag förutsåg, att alla de jernvägsmöten, hvilka näst före sista riksdagen höllos öfver hela landet, skulle leda till en förskräcklig strid, och jag befarade att den nya Representationen ej bättre än den gamla skulle stå emot denna strid. Jag trodde derföre, att man möjligen skulle kunna besvärja denna storm, om statsmakterna på förhand för en tid af tio eller tolf år bestämde hvilka banor som skulle byggas, och att de intressen, som möjligen sedan kunde dyka upp, skulle vara för svaga för att kunna göra sig gällande. Detta var planen med mitt förslag, och de misstogo sig, som trodde, att jag ville utkasta ett jernvägsnät öfver hela landet för att deri fånga en mängd. Jag gjorde det för att förekomma dessa strider, hvilka jag hvarken då eller nu framkallat, ehuru jag i dem deltagit, då jag blifvit dertill uppkallad.

Då jag tänker på den diskussion, som under förra veckan här fördes angående budgeten, den brist i statsverkets tillgångar som föranledt förslaget om ökning af bevillningen, och den sparsamhet hvartill dessa omständigheter i förening borde uppmäna oss; men derifrån vänder tanken till de hundratals motioner, hvilka sedan dess här blifvit väckta och hvilka icke afse annat än stora utgifter för lokala intressen, såsom jernvägar, läroverkshus, hamnanläggningar, sjösänkningar och dylikt, så uppstå hos mig vissa betänkligheter med afseende å de i ett fattigt land nog oblyga lokala intressens öfverdrifna anspråk och möjligheten för dessa intressen att förenade vinna öfvertaget inom Representationen; och jag har dervid funnit min åsigt om nödvändigheten att motverka ett så be-
dröfligt förhållande bekräftad.

Jag har nu förklarad orsaken till detta jernvägsprojekt, som kallats glänsande. Jag föreslog deri till jernvägsbyggnader ett anslag af 75,000,000 R:dr, som skulle gäldas med trafikinkomsterna, hvilka beräknades till 2,000,000 R:dr och så småningom skulle höjas till 3, 3½, 4 ända till 4½ millioner R:dr, hvarmed skulle förräntas det kapital, som de af mig föreslagna jernvägarne skulle kostat. Det var derföre som jag ville söka höja inkomsterna genom att nedsätta utgifterna. Till denna Riksdag har Kongl. Maj:t framlagt en Proposition, deri till statsbanor begäres emellan 30 och 40 millioner R:dr. Af enskilde riksdagsmän hafva förslag om anslag blifvit väckta till sannolikt enahanda belopp, och hos den komité, som blifvit af Kongl. Maj:t tillsatt, för att yttra sig öfver ifrågasatta jernvägsanläggningar, ligga förslag till jernvägsbyggnader uppgående till omkring 100 millioner R:dr. Detta sammanlagdt utgör ungefär 170 millioner R:dr, då jag blott ifrågasatte 75 millioner R:dr. Således torde mitt projekt, som afsåg en tid af minst tio år, icke kunna sägas vara öfverdrifvet. Ut i detta projekt framställde jag den tanken, att jernvägsbyggnaden skulle kunna upplåtas på entreprenad, och jag vet icke hvarföre ej, då nästan alla andra byggnadsarbeten för Statens räkning verkställas på entreprenad, detta äfven skulle kunna ske med terrasseringsarbeten. Då man redan gått så långt, att man på entreprenad utbjudit uppförandet af stationshuset för sammanbindningsbanan, skulle man då icke också kunna låta på entreprenad utföra gräfnings- och sprängningsarbeten för jernvägarne? Det har här blifvit sagdt, att så icke skett vid enskilda jernbanor. Det är dock förhållandet med hela Köping—Hult-banan och delvis äfven vid

Uddevalla-banan, och jag beklagar att det icke äfven vid denna sednare skett helt och hållet. Det har vidare blifvit sagdt, att kostnaden blir densamma, antingen byggandet sker på entreprenad eller genom Byggnadsstyrelsen. Det torde dock vara en obestridlig erfarenhet, att enskilda kunna verkställa sådant för bättre pris än Staten. Skall jag behöfva bevisa detta, hvilket mer än hundraårig erfarenhet redan visat. Om så icke vore förhållandet och om icke Statens jernvägsbyggnader oförsvärigt administrerades, hvarföre skulle statsbanorna kosta 320,000 R:dr mera per mil än de enskilda? Jag medger att dessa sednare äro något svagare byggda, men skilnaden deri är så ringa, att den åtminstone ej berättigar till en ökning i anläggningskostnad mera än en tredjedel. Uppsigten öfver jernvägsbyggnaderna bör ej blifva dyr. Kontrollen öfver byggandet af bibanorna har skett genom Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen utan särskildt arfvode; har någon hört påstås att de äro sämre byggda än stambanorna?

Ytterligare har man påstått, att entreprenörer ej skulle våga inlåta sig på ett sådant företag, om ej anslaget vore rundligt tilltaget. Jo de kunna våga det derföre att de kunna göra det med ekonomi, hvilket Staten deremot icke kan. Det är ej heller fråga om några storartade arbeten, ty man kan ju upplåta byggandet delvis åt olika entreprenörer. Vi hafva dock sett att äfven de stora arbeten, som stått under Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens kontroll blifvit väl utförda.

Jag förutser att detta mitt förslag kommer att möta ett oerhördt motstånd, och att redan i Stats-Utskottet röster skola höja sig för bibehållandet af Byggnadsstyrelsen; men jag hoppas dock att det förr eller sednare skall vinna framgång. Jag skulle ej heller förvånas, om Representationen sade: vi gifva ingenting till jernvägsbyggnader förr än vi få dem med mindre kostnad anlagda och erhålla en styrelse, som är billigare. I synnerhet tror jag, att under nuvarande finansiella betryck saken är förtjent af den största uppmärksamhet; och jag fruktar att, om icke någon reduktion i Jernvägsstyrelsen åvägabringas, jag blir den förste som voterar nej till hvarje jernvägsanslag. Så långt går jag, som alltid ansett jernvägar såsom ett vilkor för industriens utveckling, och som önskat jernvägar i alla riktningar; och så länge min stämna ljuder i denna Kammare, skall jag yrka på sparsamhet i fråga om dessa arbeten.

Om man likväl icke skulle vilja gå in på jernvägsanläggningarnes utförande på entreprenad, har jag såsom ett annat alternativ föreslagit, att Byggnadsstyrelsen måtte göras till en afdelning under Trafikstyrelsen. Uti denna sednare styrelse finnes en afdelning, som kallas banafdelningen, med en öfverdirektör, tre direktörer och tolf ingenjörer. Jag anser en del af dessa ingenjörer öfverflödig, ty de kunna ej alla sysselsättas med bevakning af jernvägarne. Vid den omkring tolf mil långa jernväg i Västergötland, i hvars administration jag deltagit, finnes ingen sådan kontroll och det går bra ändå. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen har förklarat den vara en af de bäst underhållna jernvägar i landet. När man vänder sig till bra menniskor bland folket, får man för detta ändamål lämpliga ingenjörer, blott en och annan tekniskt bildad ingenjör uppgör förslag till och leder förekommande större eller svårare arbeten. Af de tolf ingenjörerna anser jag således att många kunna användas vid byggandet af nya

jernvägar; och den afdelning, som benämnes banafdelning, bör derföre jemte tillsynen öfver de färdiga banorna utföra byggandet af de nya. Utom det att det icke torde erfordras en hel korps af ingenjörer för att verkställa arbeten till belopp af 4 millioner R:dr årligen, torde ett ytterligare skäl för Byggnadsstyrelsens underordnande under Trafikstyrelsen ligga i den omständigheten, att dessa styrelser icke kunna komma öfverens om hvad som skall göras, utan så snart Trafikstyrelsen mottagit en färdig bana, har den börjat att göra åtskilliga förändringar till stor kostnad för Statsverket. Trafikstyrelsen känner dessutom bäst jernvägarnes behof och bör derföre få meddela föreskrifter i afseende på anläggningen, men åt ingenjörerna öfverlemna det tekniska i utförandet, och för det ändamålet finnes också en särskild öfverdirektör.

Det tredje förslaget, att lemna öfverinseendet öfver jernvägsbyggnaderna åt Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen har också blifvit ogilladt. Jag hade dock trott att, då Staten har en korps af 40—50 individer, af hvilka dock de fleste icke äro aflönade, detta antal skulle vara tillräckligt för att utöfva tillsyn öfver Statens jernvägsbyggnader, likaväl som öfver andra allmänna byggnadsföretag. Dessutom finnas fem distriktchefer i orterna, och jag tror icke att de äro öfverhopade af göromål. Sjelf embetsman inser jag och behjertar deras behof; jag önskar att de må förses med goda löner men att dem åläggas strängt arbete. Jag fruktar att i den stora kupan finnas alltför många drönare. Jag vill derföre förenklingar; och i första rummet inom de verk, som skola bereda Staten inkomster samt affärsmessigt sköta en industriel verksamhet, och jag fruktar ej för att uttala dessa ord, utsättande mig för allt det ogillande som deraf kan blifva en följd.

Jag hoppas, att det må blifva sista gången jag nödgas uppträda mot den ärade talare, som gifvit anledning till detta mitt anförande, ty i allmänhet hyser jag samma åsigtter som han, och jag vågar tro, att, om han, likasom jag, sett ett par jernvägsanläggningar på närmare håll, och kommit i erfarenhet att det går an att sköta dessa saker något enklare, så hade han gifvit mig rätt.

Jag skulle önska, att Stats-Utskottet, innan det företager frågan om anslagen till jernvägsbyggnaderna, ville behandla min motion. Jag föreställer mig också, att Utskottet först uppgör en finansplan, som angifver huru nödiga inkomster skola erhållas. Så som det nu visar sig ser det mörkt ut. Våra tillgångar ökas ej. Vid genomläsandet af Kommers-kollegii berättelse finner jag, att tillverkningsbeloppet för 1868 är 1,876,546 R:dr mindre än 1867, och jag vet att 1867 års tillverkning var mindre än 1866 års. Detta är en så varnande omständighet, att jag icke kan underlåta att förorda den strängaste sparsamhet, och jag hoppas att Stats-Utskottet, innan det inlåter sig på jernvägsstriderna, utröner i hvad mån tillgångar kunna beredas. Det är af dessa skäl jag tillstyrkt, dels att Trafikstyrelsen må lemna hvad den bör kunna lemna, och dels att Byggnadsstyrelsen må upphöra, hvarigenom en stor besparing efter mitt förmenande skulle vinnas. De jernvägar, med hvilka jag haft att göra, hafva skötts utan både Byggnads- och Trafikstyrelse. Om vi haft en Byggnadsstyrelse, hade de sannolikt med våra små tillgångar icke kunnat

utföras; och om vi haft en Trafikstyrelse, hade vi längesedan varit bankrutt.

Friherre Gripenstedt: Det är ej min mening att öka längden af diskussionen genom att ingå i en utförlig granskning af ifrågavarande förslag, i hvars detaljer jag ej heller tillräckligt satt mig in, och om hvilket jag således saknar den fullständiga kännedom som erfordras, för att rätt kunna bedöma värdet af detsamma. Men det är ett speciellt påstående, ett särskildt moment i den siste talarens föredrag, som manat mig att här taga till ordet. Han har nemligen såsom bevis för sin sats, att Jernvägsbyggnadsstyrelsen skulle utföra sina jernvägsarbeten på ett allt för kostsamt sätt, ansett sig blott behöfva åberopa det faktum, att de enskilda jernvägarne blifvit byggda för ett billigare pris än Statens, hvaraf han nu helt enkelt drager den slutsats, att misshushållning egt rum vid byggandet af Statens jernvägar. Jag måste protestera emot ett sådant bevisningsätt att, utan afseende på alla olikheter i öfrigt, till grund för en dylik slutsats vilja lägga endast ett lösryckt faktum, som uppenbarligen kan härleda sig från många andra orsaker. Och att förklaringsgrunden till statsbanornas större kostnad skulle kunna sökas i ett för dessa banor användt mera omsorgsfullt byggnadsätt, tyckes den värde talaren äfven hafva förutsett, då han nyss framställde den frågan: har någon hört sägas att de enskilde banorna äro sämre byggda än Statens banor? Det är denna fråga som uppkallat mig, och jag måste derpå svara, att jag på så många håll och af så sakkunniga personer, att jag ej kan betvifla sanningen häraf, hört sägas att de enskilde banorna, huru väl och omsorgsfullt de äro byggda, likväl i afseende på soliditeten äro statsbanorna betydligt underlägsna. Den värde talaren har för öfrigt sjelf medgifvit, att de enskilda banornas "överbyggnad" är klenare än statsbanornas; och jag tror att man endast behöfver se dem, för att finna, att det förhåller sig ungefär på enahanda sätt med, om jag får begagna detta uttryck, deras "underbyggnad" och öfriga tillhörigheter. Jag klandrar visst ej, att de enskilda jernvägarne blifvit anlagda på ett hushållsaktigt sätt, som måhända för deras ändamål kan vara nöjaktigt, men jag vill derföre ej medgifva, att man gjort sig skyldig till misshushållning vid byggandet af Statens jernvägar, hvilka såsom stambanor väl också måste vara till sin natur något olika. Det är dessutom alldeles icke gifvet, att man alltid handlar klokast i att bygga för så godt pris som möjligt, ty då frågan gäller att utföra ett arbete, som skall ega bestånd i framtiden, torde det vara bäst att följa den gamla goda regeln, att man bör bygga säkert och väl; och då Statens jernvägar onekligen äro byggda efter denna grund-sats, så tror jag icke, att man endast af denna anledning, om också kostnaden härigenom något ökats, är berättigad till påståendet att misshushållning dervid egt rum.

Herr Grefve Sparre har som vanligt, sedan han sagt sig vilja sluta, framkommit med en apostill, hvilken denna gång upptog ett alldeles främmande ämne eller näringarnes tillstånd, hvilket han förmenar vara synnerligen bedröfligt. Visserligen är det en sanning, att enligt officiella uppgifter, värdet af fabrikeras tillverkningar under sednaste tvänne år sjunkit med omkring fyra millioner år 1867 och ytterligare nära 2 millioner

1868. Men jag hemställer, om ej hvar och en vet, att under dessa tvänne år särskilda tryckande omständigheter, som legat utom mensklig förmåga att förutse eller förekomma, drabbat oss, och att för öfrigt i nästan alla länder, under denna tid, samma klagan försports om en rubbning i den allmänna rörelsen. Jag bestrider dessutom bestämdt, att en fortgående minskning i våra fabrikers tillverkningsvärde egt rum, om man, såsom sig bör, utsträcker jemförelsen till *hela* den sednaste femårsperioden eller åren 1864—1868; och jag skall med Kommers-kollegii berättelse för år 1868, hvilken jag har här i handen, bevisa riktigheten af detta mitt påstående. Af denna berättelse framgår nemligen, att fabrikernas tillverkningsvärde, som oaktadt den förut nämnda minskningen under de två sista åren, likväl 1868 utgjorde 77,300,918 R:dr, för 1865 utgjorde blott 75,810,635 R:dr och för 1864 ej uppgick till mer än 71,088,079 R:dr, och att således tillverkningsvärdet för det sista året af denna femårsperiod — detta så bedröfligt framhållna 1868 — öfverskjutit tillverkningsvärdet under det första året af samma period med mer än 6,000,000 R:dr. Vidare synes af siffrorna i denna berättelse att, ehuru minskning, såsom nyss sades, inträffat de sista två åren, likväl årliga medelbeloppet af tillverkningsvärdet under sednaste femårsperiod, hvilket medelbelopp uppgår till 77,425,403 R:dr, ganska betydligt, eller med omkring 7 millioner, öfverstiger medelbeloppet af de föregående fem årens tillverkning. Slutligen vill jag blott i förbigående erinra om det kända förhållande att, då värdet af våra fabrikers tillverkning för ej länge sedan, eller 20 år förut, blott utgjorde omkring 30 millioner, detta värde numera stigit till omkring 80 millioner R:dr om året.

Nu är likväl ej tid att ingå i en vidlyftigare utredning af detta ämne, som dessutom ej hör till saken, och jag kan dessutom ej göra det, då jag icke för närvarande har till hands bestämda siffror för längre tid tillbaka, och det endast är med sådana man bör kämpa i dylika frågor. Det var blott sättet, på hvilket Herr Grefve Sparre i sitt eftertal anförde det hufvudfaktum, att fabrikernas tillverkningsvärde under tvänne år minskats, som kommit mig att begära ordet, och jag tror mig hafva afklädt detta faktum all egentlig betydelse, då jag visat, att denna minskning icke fortgått i en längre följd, utan tvärtom utgjort endast ett tillfälligt afbrott i en eljest fortlöpande serie af hastigt stigande och framåtgående.

Herr Statsrådet Adlercreutz: Jag vill ej förlänga diskussionen genom att till besvarande upptaga allt eller ens det väsendtliga af hvad Herr Grefve Sparre yttrat. Endast vid två punkter i hans anförande tillåter jag mig att göra en erinran. Hvad då först angår det bevis Grefve Sparre för näringarnes förfall velat hemta derifrån, att enligt Kommers-kollegii berättelse för år 1868 fabrikernas tillverkningsvärde med mera än en million R:dr understigit det för år 1867, så torde all verkan deraf tillintetgöras redan genom den upplysning samma berättelse vidare innehåller eller att, oaktadt den af bomullsspinnerierna åstadkomna tillverkning, till quantiteten vida öfverstigit den för 1867, tillverkningsvärdet dock sjunkit med öfver en million, ett förhållande som, jemte det att derigenom sänkningen af tillverkningsvärdet i det hela, åtminstone i det närmaste förklaras, tillika antyder icke ett aftynande af näringen, utan en-

dast ett sjunkande af råvarans pris. Vidare nödgas jag upptaga ett yttrande, som så ofta och nu sednast af Grefve Sparre upprepats, att deraf kan befaras blifva en trosats, det nemligen, att Trafikstyrelsen esomoftast, sedan densamma mottagit en bandel, nödgas vidtaga väsendtliga förändringar i de arbeten, som af Byggnadsstyrelsen utförts. Jag bestri-der befogenheten af detta påstående, till dess det blifvit bevisadt. Vål har någon gång inträffat att en eller annan förändring efter det arbetet ansetts fullbordadt, blifvit vidtagen; men sådant har egentligen skett endast å sådana banor eller bandelar, hvilka blifvit byggda under den tid då Byggnads- och Trafikförvaltningarne voro förenade i en hand.

Grefve Sparre: Jag anhåller att för ett ögonblick åter få taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk med anledning af Herr Friherre Gripenstedts påstående, att jag misstagit mig, då jag sagt, att en minskning inträdt i värdet af våra fabrikers tillverkning i förhållande till sednaste femårsperioden. Här har jag Kommers-kollegii berättelse för år 1868, och jag beder Herrarne läsa densamma, i hvad den rörer tillverkningsvärdet vid fabriker och manufakturver. I dess första punkt visar sig, "att tillverkningsvärdet vid klädesfabrikerna år 1868 utgjort 8,617,401 R:dr, hvilken summa med 750,948 R:dr understiger nästföregående års tillverkningsvärde och äfven år 678,892 R:dr lägre än medelvärdet under femårsperioden 1863—1867 samt tillika det lägsta, som under sednaste fem år förekommit."

Enahanda minskning återfinnes sedan i punkten N:o 2 angående fabrikationen af helylle och blandade väfnader, som visar, att tillverkningsvärdet är år 1868 90,000 R:dr lägre än 1867, samt med icke mindre än 553,398 R:dr understiger medelbeloppet för femårs-perioden 1863—1867. Vidare se vi på de punkter, som upptaga linneväfnads-, siden- och glasbruksfabriker, mekaniska verkstäder o. s. v., och på samma sätt står det till i hvarje punkt; tillverkningsvärdet understiger föregående års i de flesta upptagna 100 särskilda punkterna och, med få undantag, jemväl medelvärdet af föregående femårs-periods tillverkning.

Jag har velat säga detta, emedan bestämda siffror gifva stöd åt mitt påstående, icke för att måla en bedröflig tafva af tillståndet i allmänhet — jag hoppas på förbättring deri — nu citerar jag endast fakta.

Herr Friherre Gripenstedt säger, att bibanorna skola vara byggda med mindre omsorg än statsbanorna och antyder, att deri ligger en dålig hushållning. Till genmäle härå åberopar jag endast hvad Trafikstyrelsens berättelse visar, att underhållet af stambanorna kostat 5 å 6 procent, då underhållet af bibanorna deremot kräft blott 2 å 3 procent, och torde, såvida det mindre kostbara underhållet bevisar något i fråga om anläggningen, detta bäst visa hvilka banor, som blifvit bäst byggda.

Herr Jöns Pehrsson: Det tyckes mig, som om vi ej skulle få annat än jernvägsstrider från morgon till qväll, och obestridligt är, att dessa frågor kräfva många och långa diskussioner, men hvarföre skall man tala om snön, som föll i fjol. Man kan väl hafva olika åsigtter om jernvägarne, ty de äro dyra att inrätta. Derföre böra vi se till för fram-

tiden, att vi få dem så billiga som möjligt. Den värde motionärens trägna sträfvande i denna fråga är ganska aktningvärdt. Representanter från 1867 års riksdag, som finnas här, minnas nog, huru man skrattade åt mig, då jag sade, att besparingar borde och kunde göras. Likväl tror jag, att motionären mindre känner, hvarest dessa besparingar kunna göras än dem, som med tusentals laster trafikerat jernvägarne. Jag medger, att den Statsrådsledamot, som nu tillträdt departementet, på ett aktningvärdt sätt bemödat sig att minska utgifterna, och jag hoppas, att han ej härutinnan skall tröttna, om än hans bemödanden finna motstånd. Då frågan återkommer från Utskottet och företages till ny behandling, skall jag taga mig friheten att ånyo falla Kammaren besvärlig med några detaljfrågor och förhållanden, hvori jag ser möjlighet till väsentliga besparingar.

Friherre Gripenstedt: Jag vill ej låta Herr Grefve Sparres sista yttrande qvarstå, utan några ord till svar. — Hvar och en har hört, att jag ej förnekat, att de två sista åren, Kommers-kollegii åberopade berättelse omfattar, företett en förminskning i fabrikenas tillverkningsvärde. Lika litet har jag sagt, att tillverkningsbeloppet under det sista året icke något, ehuru högst obetydligt, understiger medelvärdet af årliga tillverkningen under sednaste femårsperiod, nemligen med skillnaden mellan 77,300,918 och 77,425,503 R.dr. Hvad jag deremot sagt, är, att medelvärdet af de sista fem årens tillverkning är högre än medelvärdet af föregående fem års, eller att sista femårsperioden med afseende å tillverkningens totalsumma öfverträffar nästföregående femårsperiod, likasom denna sistnämnda öfverträffar derförutgående och så vidare tillbaka under en lång tid tillbaka, synnerligast under de sednaste tjugo åren, samt att vi således hafva för handen en fortgående serie af stigande tillverkningsvärde, hvilket lyckliga förhållande så mycket mindre kan anses rubbadt genom den under de båda sista åren inträffade förminskning, då man tager i betraktande den af Herr Civilministern anmärkta omständighet, att priset på en del råämnen, hvilkas värden också ingå i tillverkningssumman, på sednare tiden nedgått.

Herr Granlund: Då diskussionen öfvergått från jernvägsbyggnadsfrågan till industriens område, så kan jag icke underlåta att häri yttra mig, om jag också icke är i tillfälle att med siffror styrka den öfvertygelse jag härmed vill uttala, att åtminstone den "lilla" industrien, de mindre fabriken och näringarne under de sednare åren varit i starkt aftagande. Det är väl möjligt, att man kan visa, att industrien på det hela vuxit, men säkert är att, under det tillverkningen i landet stigit, hafva idkarne gått under. Hvad jag med bestämdhet vet, är att handtverkerierna och de mindre näringarne i allmänhet på sednare tider betydligt sjunkit.

Efter sålunda slutad öfverläggning hänvisades motionen till Stats-Utskottet; kommande nu afgifna yttranden att till samma Utskott öfverlemnas.

Ytterligare hänvisades motioner, nemligen till Stats-Utskottet Grefve *Sparres* motion, N:o 190, Herr *Granlunds*, N:o 191, Herr Vice Talmannen *Mannerskantz'*, N:o 192 och Herr *Warbergs*, N:o 193.

Föredrogs Herr *Leijers* motion, N:o 194, om upphäfvande af det stadgande i presterskapets privilegier af den 16 Oktober 1723, enligt hvilket presternas i städerna egande gårdar förklaras fria från borgerligt besvär och tunga.

Härvid anförde

Herr Statsrådet *Adlercreutz*: Jag begagnar tillfället att tillkännagifva, att behovet af ändring i det stadgande, som utgör föremål för Herr *Leijers* motion, redan varit af mig insedt. Jag skulle ock vidtagit åtgärd för vinnande af sådan ändring, derest ej den omständighet, å hvilken jag nu får fästa Kammarens uppmärksamhet, förekomme, att frågan, såsom berörande presterskapets privilegier, måste undergå behandling hos Kyrkomöte.

Motionen, åtföljd af nu angifna anförande, hänvisades till Lag-Utskottet.

Vidare hänvisades motioner af:

Herr *Sahlström*, N:o 195, och Herr *Anders Andersson* från Werm-lands län, N:o 196, till Lag-Utskottet;

Herr *Jonas Jonasson*, N:o 197, till Banko-Utskottet;

Herr *Samuel Jonsson*, N:o 198, till Tillfälligt Utskott, och N:o 199, till Stats-Utskottet;

Herr *Ekenstam*, N:o 200, till Lag-Utskottet, och N:o 201 till Be-villnings-Utskottet;

Herr *von Proschwitz*, N:o 202, till Lag-Utskottet;

Herr *Norén*, N:o 203, till Banko-Utskottet;

Herr *Berg*, N:o 204, till Bevillnings-Utskottet;

Herr *Åke Andersson*,

N:o 205 till Stats-Utskottet;

N:o 206 till Lag-Utskottet;

N:o 207 till Tillfälligt Utskott;

N:is 208 och 209 till Lag-Utskottet;

Herr *Sven Nilsson* i Österslöf, N:o 210, till Tillfälligt Utskott, N:is 211 och 212 till Stats-Utskottet;

I anledning af Herr *Sven Nilssons* motion, N:o 213, om åtskilliga förändringar i rikets försvarsväsende, yttrade

Herr G. von Geijer: Med motionären skulle jag helst hafva önskat att vid denna riksdag ingen större arméorganisatorisk fråga måtte hafva förekommit; men då flera förslag i sådant syfte redan äro afgifna, och, efter hvad jag har skäl att tro, ett af dessa innehåller förslag om be-

väringsexercisens upphörande, så synes mig här förevarande motion såsom motvigt mot ofvan omtalade förslag få sin särskilda betydelse.

Ett förslag om upphörande af beväringens vapenöfningar skulle, så synes mig, om det hade ringaste framgång, ej allenast förrycka allt system, utan ock grunden för all vår framtidsförhoppning på ett nationalförsvar, bestående uteslutande af en efter våra förhållanden utvecklade beväringssinrättning. Ingenting vill mera ådaggalägga den förevarande brist på organiskt sammanhang mellan indelta arméen och beväringen än det, att man kan tänka på att slå ihjel den ena, utan någon som helst fruktan att ens sära den andra. Att åter utveckla båda dessa former, dertill kunna vi aldrig hafva råd, och det blifver väl då det önskvärda att, under förväntan på indelningsverkets affösning, så vidt möjligt är, omhulda och utbilda beväringssorganisationen.

Indragandet af dennas vapenöfningar ville tjena att än mer befästa indelta arméen i dess tillvaro, och det ända derhän att densamma åter skulle utgöra, ej allenast grunden till byggnaden, utan ock byggnaden sjelf.

Motionen hänvisades till Stats-Utskottet, dock med förklarande att, derest Riksdagen komme att tillsätta ett Särskildt Utskott för behandling af frågor rörande rikets försvarsväsende, förevarande motion då borde till detta Särskilda Utskott öfverlemnas.

Hänvisades till Stats-Utskottet äfven följande motioner:

Af Herr *Per Persson*, N:is 214 och 215, Herr *Hansson*, N:o 216 och Herr *Ribbing*, N:o 217.

Bordlagda motioner hänvisades:

Herr *Wennerus*, N:o 218, till Lag-Utskottet.

Herr *Medins*, N:o 219, till Banko-Utskottet, N:o 220 till Tillfälligt Utskott och N:o 221 till Stats-Utskottet;

Herr *Petter Anderssons*, N:o 222, till Stats-Utskottet, och N:o 223 till Bevillnings-Utskottet;

Herr *J. E. Johanssons*, N:o 224, till Lag-Utskottet och N:o 225 till Stats-Utskottet;

Herr *Engmans*, N:o 226, till Lag-Utskottet;

Herr *Per Benjaminssons*, N:o 227, till Banko-Utskottet;

Herr *Lars Erssons*, N:o 228, till Stats-Utskottet och N:o 229 till Tillfälligt Utskott;

Herr *Hägermarcks*, N:is 230 och 231, till Bevillnings-Utskottet och N:o 232 till Lag-Utskottet;

Herr *Rylanders*, N:o 233, till Bevillnings-Utskottet;

Herr *Bergs*, N:o 234 till Lag-Utskottet;

Herr *Jan Anderssons*, N:o 235, till Stats-Utskottet;

Herr *Forssbecks*, N:is 236, 237 och 238, till Bevillnings-Utskottet;

Herr *Fredricsons*, N:o 239, och Herr *Magnus Jonssons*, N:o 240, till Stats-Utskottet;

Herr *Gunnar Erikssons*, N:o 241, till Lag-Utskottet;

Herr *Brunbergs*, N:is 242 och 243, till Stats-Utskottet, och N:o 244 till Bevillnings-Utskottet;

Herr *Borgs*, N:o 245, till Lag-Utskottet och N:o 246 till Stats-Utskottet:

Herr *Per Nilssons* från Christianstads län, N:o 247, till Stats-Utskottet, och N:o 248 till Lag-Utskottet;

Herr *Astrands*, N:o 249, till Bevillnings-Utskottet;

Herr *Astrands* motion, N:o 250, öfverlemnades till behandling af Deputerade för Riksdagens Kansli.

Slutligen hänvisades följande motioner, nemligen:

Herr *Astrands*, N:o 251, till Lag-Utskottet;

Herr *Ehrenborgs*, N:o 252, till Stats-Utskottet;

Herr *Jöns Pehrssons*, N:is 253 och 254, äfven till Stats-Utskottet, samt

Herr *Ola Månssons*, N:is 255 och 256, till Banko-Utskottet och N:o 257 till Lag-Utskottet.

§ 3.

Jemte meddelad upplysning, att alla inom föreskrifven tid afgifna motioner nu blifvit till vederbörande Utskott hänvisade, erinrade Herr Talmannen om det Kammarrens beslut, enligt hvilket, först efter motions-tidens utgång, skulle afgöras, huruvida, såsom åtskilliga motionärer begärt, ett Särskildt Utskott borde tillsättas för behandling af alla sådana vid denna riksdag väckta frågor, som angå rikets försvarsväsende; och hemställde Herr Talmannen, huruvida Kammarren nu ville företaga berörda ärende till afgörande. Härtill svarades ja; och fattade derefter Kammarren, för sin del, beslut om tillsättande af ett så beskaffadt Särskildt Utskott, bestående af fjorton ledamöter, sju från hvardera Kammarren, jemte sex suppleanter för dessa ledamöter, tre från hvardera Kammarren; och skulle, jemlikt 1 mom. i 37 § Riksdags-ordningen, Första Kammarren inbjudas att i detta beslut sig förena.

§ 4.

På Herr Talmannens framställning och i öfverensstämmelse med hvad under föregående riksdagar i sådant afseende iakttagits, beslöt Kammarren uppdraga åt Herr Talmannen att, i samråd med sekreteraren, låta uppgöra och till Kammarrens granskning framlägga förslag till gruppering och fördelning af alla de motioner, som af denna Kammarre blifvit till Tillägligt Utskott hänvisade.

§ 5.

Anmäldes till bordläggning:

Riksdagens Revisorers berättelse om den år 1869 af dem verkställda granskning af Statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1867;

jemte de i anledning af samma berättelse infordrade och till Kongl. Maj:t afgifna underdåniga utlåtanden.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag rörande de vid detta sammanträde fattade beslut.

Sammanträdet afslutades kl. 1 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Onsdagen den 2 Februari.

Kl. ½2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 26 Januari.

§ 2.

Föredrogs Riksdagens Revisorers Berättelse om den år 1869 af dem verkställda granskning af Statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1867; jemte de i anledning af samma berättelse infortrade och till Kongl. Maj:t afgifna underdåniga utlåtanden.

Ordet begärdes af

Herr Lundqvist: Vid genomseende af Revisorernes föreliggande Berättelse har jag särskildt fäst mig vid hvad de under Nionde Hufvudvudtiteln anført angående folkskolelärares pensionsinrättning.

Rikets Ständer hafva 1866 till denna inrättning såsom grundfundsmedel anvisat 180,000 R:dr. Genom ytterligare statsanslag och andra tillskott hafva inrättningens tillgångar stigit så, att balansen till 1868 uppgick till 293,322 R:dr 10 öre.

År 1867 utgjorde antalet af de uti pensionsinrättningen delegande folkskole-distrikt 2,177 med 2,825 lärare, och år 1868 uppgick distriktens antal till 2,179 med 2,857 lärare. För sistnämnda år utbetaltes pensioner till 28 pensionärer med ett sammanräknadt belopp af 6,371 R:dr; hvaremot arfvoden till direktionens ledamöter och tjenstemän samt öfriga förvaltningskostnader för samma år uppgingo till sammanlagdt 7,008 R:dr 43 öre. Således uppgick förvaltningskostnaden under denna tid till högre belopp än de utbetalta pensionerna tillsammans. Och — ej nog härmed — dessa kostnader komma än ytterligare att förökas, enär den af Kongl. Maj:t för inrättningen den 15 Mars 1867 fastställda stat upptager dem till sammanlagdt tiotusen Riksdaler. Detta förhållande är i san-